

  	Utgitt med støtte av: Direktoratet for e-helse
Norm for informasjonssikkerhet www.normen.no	
Sikkerhets- og samhandlingsarkitektur ved intern samhandling	Støttedokument Faktaark nr 20b Versjon: 3.1 Dato: 26.09.2018

Formål	Virksomheten skal ha en sikkerhetsarkitektur som tilrettelegger samhandling på en trygg måte. Gi retningslinjer for etablering av: <ul style="list-style-type: none"> • Standardisering av virksomhetens sikkerhetsfunksjoner ved intern samhandling • Sikkerhet ved samhandling i formaliserte arbeidsfellesskap 												
Ansvar	IKT-ansvarlig skal etablere en tilfredsstillende sikkerhets- og samhandlingsarkitektur												
Gjennomføring	Benytttes ved innføring av nye IKT-systemer eller endringer i eksisterende systemer												
Omfang	Alle tekniske løsninger som benyttes til behandling av helse- og personopplysninger												
Målgruppe Dette faktaarket er spesielt relevant for:	<table border="0"> <tr> <td>☒ Virksomhetens leder/ledelse</td> <td>☐ Ansatt / medarbeider</td> <td>☒ IKT-ansvarlig</td> </tr> <tr> <td>☐ Forskningsansvarlig</td> <td>☐ Forsker</td> <td>☒ Databehandler</td> </tr> <tr> <td>☐ Prosjektleder forskning</td> <td>☐ Personvernombud</td> <td>☒ Leverandør</td> </tr> <tr> <td>☒ Sikkerhetsleder</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	☒ Virksomhetens leder/ledelse	☐ Ansatt / medarbeider	☒ IKT-ansvarlig	☐ Forskningsansvarlig	☐ Forsker	☒ Databehandler	☐ Prosjektleder forskning	☐ Personvernombud	☒ Leverandør	☒ Sikkerhetsleder		
☒ Virksomhetens leder/ledelse	☐ Ansatt / medarbeider	☒ IKT-ansvarlig											
☐ Forskningsansvarlig	☐ Forsker	☒ Databehandler											
☐ Prosjektleder forskning	☐ Personvernombud	☒ Leverandør											
☒ Sikkerhetsleder													
Hjemmel	Pasientjournalloven § 23 Personvernforordningen artikkel 24 og 32												
Referanser	<ul style="list-style-type: none"> • Veileder for tilknytning til helsenettet (https://www.nhn.no) • Faktaark 46 - Dataansvarlig og avtaler i forbindelse med tjenesteutsetting 												

Merknad 26.09.2018: Utdaterte hjemler og referanser er fjernet, men dokumentet kan inneholde tekst som er foreldet ut fra siste versjon av Normen, ny personopplysningslov, endringer i helselovgivning eller EUs personvernforordning.

1. Konfigurasjonsstyring

Følgende krav skal ivaretas ved etablering av intern samhandling:

- Virksomheten skal ha oversikt over og kontroll på alt utstyr og programvare som benyttes i behandlingen av helse- og personopplysninger. Dette gjelder også utstyr ved hjemmekontor og mobilt utstyr
- Konfigurasjonen skal sikre at utstyret og programvaren kun utfører de funksjoner som er formålsbestemt
- Konfigurasjonsendringer, dvs. endringer i utstyr og/eller programvare, skal ikke settes i drift før følgende tiltak er gjennomført:
 - Risikovurdering som viser at nivå for akseptabel risiko oppfylles
 - Test som sikrer at forventede funksjoner er ivaretatt
 - Implementering som sikrer mot uforutsette hendelser
 - Ny konfigurasjon er dokumentert
 - Virksomhetens leder eller den ledelsen bemyndiger har godkjent endringen

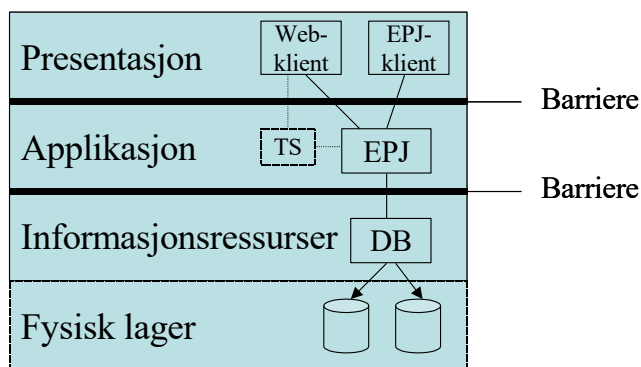
2. Sikkerhetsarkitektur for en tjeneste

Tabellen nedenfor illustrerer hvordan sikkerhetsarkitekturen kan beskrives i en lagdelt modell for hver enkelt tjeneste. Denne bør benyttes for å illustrere hvordan ulike tjenester og applikasjoner er bygd opp med tilhørende sikkerhetsmekanismer. Tabellen kan benyttes på tjenester innen egen virksomhet og for tilgang til tjenester levert gjennom Norsk Helsenett.

Lag	Eksempler på sikkerhetsmekanismer
Presentasjon (klient/arbeidsstasjon)	<ul style="list-style-type: none"> - Netverksautentisering - Kryptering - Netverkskontroll - Klientautentisering - Terminalløsninger
Applikasjon/ forretningslogikk	<ul style="list-style-type: none"> - Hendelsesregistrering i applikasjonen - Applikasjonsautentisering (for eksempel EPJ) og tilgangsstyring - Validering av felt og data
Informasjonsressurser (database)	<ul style="list-style-type: none"> - Transaksjonslogg og systemlogg - Låsemekanismer (read-only) - Tilgangsstyring til databasen - Integritetskontroll
Fysiske komponenter	<ul style="list-style-type: none"> - Redundans i teknologi - Fysisk sikring

Eksempel:

Figuren nedenfor illustrerer sikkerhetsarkitekturen for en EPJ-løsning. Presentasjonslaget viser frem den aktuelle informasjonen ved hjelp av en webklient (nettleser) eller en egen EPJ-klient. Klienten kommuniserer med en applikasjon (EPJ). Det er også mulig å benytte en terminalserverløsning (TS), som i realiteten betyr at all databehandling skjer i applikasjonslaget. Kommunikasjonen mellom presentasjon og applikasjon kan om nødvendig krypteres. I datanettverket kan det være sikkerhetsbarrierer. Selve applikasjonen (EPJ) kommuniserer med databasen (DB) som holder kontroll på alle dataelementene som er lagret i et fysisk lager. Det fysiske lageret kan være fordelt på ulike lagringssystemer eller servere.

3. Soneinndeling på lokalt nett

Soneinndeling benyttes for å skille ulike data i forskjellige logiske eller fysiske sikkerhetssoner. Hensikten med soneinndeling er å sikre at tilgang til de ulike sikkerhetssonene på en hensiktsmessig måte kan styres ut i fra hvem som skal ha tilgang til dem og fra hvor. Soneinndeling vil i tillegg kunne hindre at sårbarheter utnyttes på tvers av systemer og soner.

Det finnes en rekke sikkerhetsbarrierer som kan benyttes for å dele et nettverk eller en tjeneste opp i flere soner. Brannmurer er en mye brukt løsning for nettverk, men det er ingen føringer på hvilken teknologi som benyttes så lenge formålet om tilgangsstyring er oppfylt. For å vite at nødvendige tiltak er etablert skal det gjøres en risikovurdering.

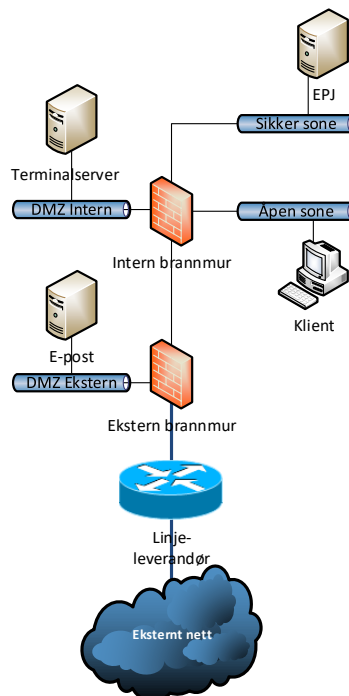
Eksempel på soneinndeling som følger Datatilsynets anbefaling:

Sone	Beskrivelse
Sikker sone	Sonen omtales også som lukket sone eller sensitiv sone. Her skal tjenester som inneholder helse- og personopplysninger plasseres. Flere mindre virksomheter opererer kun med sikker sone når de er tilknyttet helsenettet. Tilgangen inn mot sikker sone skal sikres med tanke på å hindre uautorisert tilgang. Ved lagdeling i en applikasjon (Se kapittel 1) kan Sikker sone deles ytterligere for å sikre Applikasjon og Informasjonsressurser ytterligere. Presentasjon plasseres da normalt i DMZ.
Intern sone	Sonen omtales også som åpen sone. Klienter og utstyr som ikke inneholder (lagrer lokalt) helse og personopplysninger. Utstyr som står i intern sone har gjennom sikkerhetsløsninger tilgang til andre soner som f eks
DMZ	Sonen(e) benyttes for å terminere trafikk inn eller ut mot andre soner som trenger sikring.

Eksempler

Nedenfor følger 2 eksempler på vanlig bruk av soner. (Se også "Veileder for tilknytning til helsenettet", kommer). I de fleste eksemplene er kunderuter fra Norsk Helsenett benyttet som indre brannmur, men kunden kan fritt sette opp dedikert brannmur i tillegg til kunderuteren.

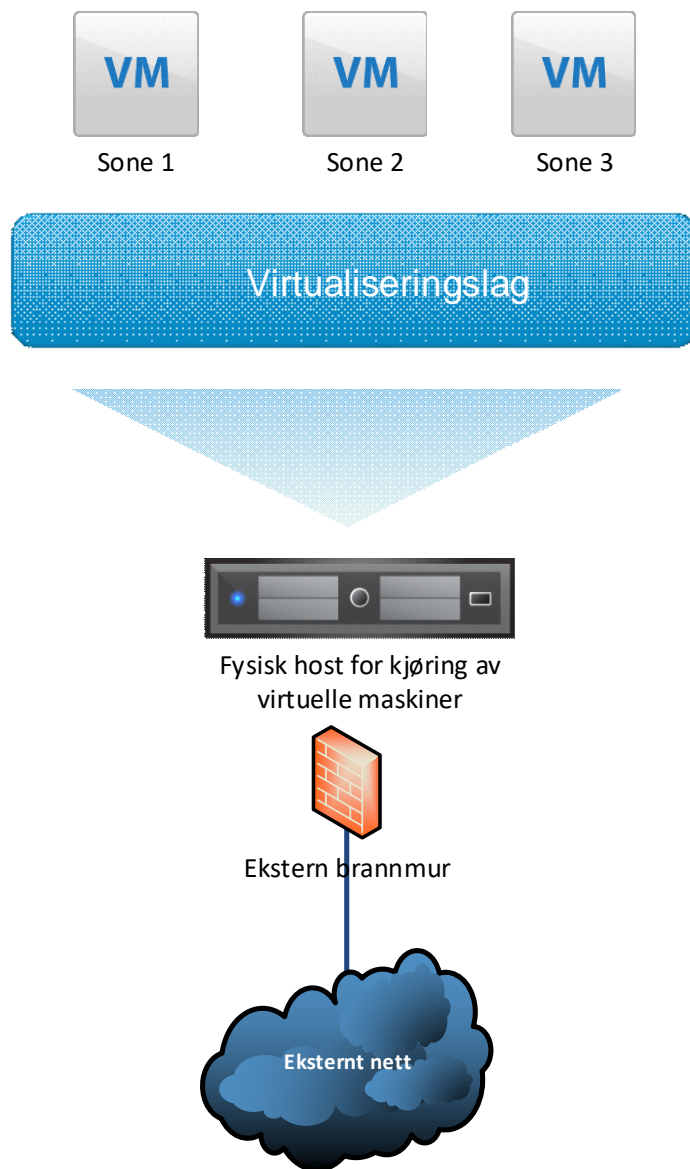
Soneinndeling på nettverksnivå, med bruk av flere soner

Egenskaper:

- Oppsett med to brannmurer som sikrer trafikk mellom sonene
- DMZ-soner tilknyttet både ekstern og intern brannmur for terminering av trafikk inn mot eller ut fra henholdsvis sikker sone (EPJ) og åpen sone (E-post)
- Klienter har tilgang til sikker sone via terminalserver

Bruk av virtualisering for å dele opp i ulike logiske soner

Egenskaper:

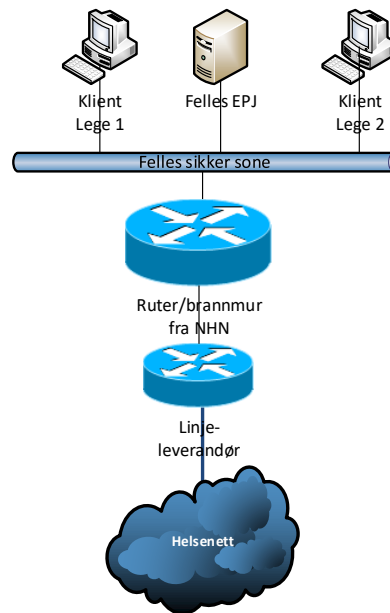
- Virtualiseringsteknologi benyttes for å lage logiske skiller mellom de ulike sonene som etableres på samme fysiske infrastruktur
- Sikkerheten i virtualiseringslaget vil kunne tilby tilstrekkelig sikkerhetsbarriere
- Virtualisering kan gjøres både på server og nettverk i en slik løsning

4. Samarbeid mellom virksomheter om behandlingsrettede helseregistre

Se ”Faktaark 46 - Dataansvarlig og avtaler i forbindelse med tjenesteutsetting” og veilederen ”Samarbeid mellom virksomheter om felles journal, En veileder med avtale eksempler” på www.normen.no.

Felles journalsystem følger de samme tekniske krav til sikkerhet som om nettverk og server hadde vært dedikert til kun en juridisk enhet.

Figuren nedenfor illustrerer bruk av felles sikker sone i virksomheter som samarbeider om behandlingsrettede helseregister (gruppepraksis med to leger):

Egenskaper:

- Oppsett med en felles sikker sone
- Oppsett med kun en intern brannmur som sikrer Felles sikker sone
- Klienter og server i samme nett
- Forutsetter eksterne sikringsløsninger for tilgang til f. eks. Internett eller tilgang inn mot sikker sone fra eksterne nett

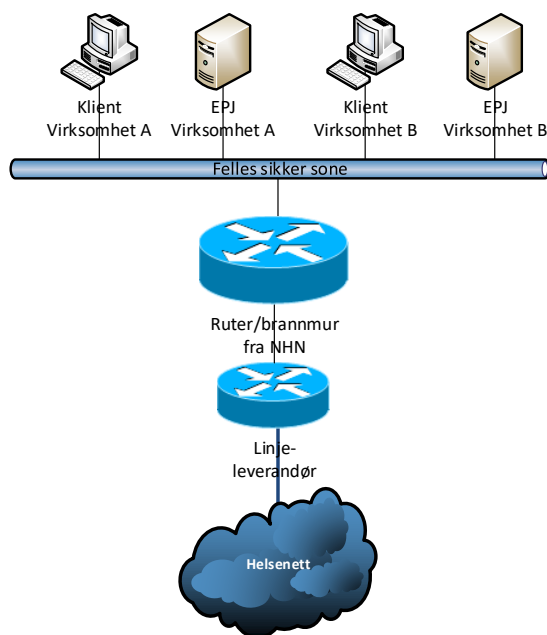
5. Delt lokalnett mellom ulike juridiske enheter

Så lenge virksomhetene har tiltak mot uautorisert tilgang til helse- og personopplysninger kan to ulike juridiske enheter dele lokalnett. Data fra de ulike virksomhetene skal holdes logisk adskilt, noe som forutsetter sikring på server/applikasjonsnivå. Ved felles lokalnett forutsettes det at enhetene er underlagt et felles informasjonssikkerhetsregime og samordnet drift på felleskomponentene.

Noen anbefalte sikringsmekanismer for å sikre data:

- Gode prosedyrer og avtaler
- Passordbeskyttelse på servere/fagsystem
- Lokal brannmur på server
- Bruk av sertifikater på klient/serverkommunikasjon

Eksempel på to juridiske enheter i felles lokalnett

Egenskaper:

- Virksomheten deler fysisk nett og har felles sikker sone
- Tilgangsstyring inn mot journalsystemet hindrer uautorisert tilgang mellom virksomhetene
- Oppsett med kun en intern brannmur som sikrer Sikker sone
- Klienter og server i samme nett
- Forutsetter eksterne sikringsløsninger for tilgang til f. eks. internett eller tilgang inn mot sikker sone fra eksterne nett

6. Sammenkobling av virksomhetens geografisk adskilte enheter

Ved sammenkobling av geografisk adskilte enheter forutsettes det at enhetene er underlagt et felles informasjonssikkerhetsregime. Når enhetene er sammenkoblet vil de fungere som et felles datanettverk. Sammenkoblingen stiller således ikke ytterligere krav til sikkerhet på klientsystemene.

Det stilles krav om:

- Kryptert datakommunikasjon over åpne nett
- Bruk av PKI-sertifikat og kryptering av samband skal være i samsvar med ”Kravspesifikasjon for PKI i offentlig sektor” (se www.difi.no)